

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 554/2016 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen sokeriveron käyttönotosta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Merja Mäkisalo-Roposen /sd ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 554/2016 vp:

Miten hallitus aikoo edistää selvitystyötä sokeriveron käyttöön ottamiseksi siten, että huomioidaan siitä saatavat kansanterveydelliset ja kansantaloudelliset hyödyt?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Virvoitusjuomista on kannettu Suomessa valmisteveroa vuodesta 1940. Makeisten valmistevero otettiin uudelleen käyttöön vuonna 2011 ja samalla veron piiriin otettiin jäätelö. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron veropohjan määrittely perustuu tullinimikkeisiin, ja veron ensisijainen tavoite on valtiontaloudellinen. Veroa kannetaan makeisista, makeisten kaltaisista valmisteista, suklaasta, kaakaota sisältävistä tuotteista, jäätelöstä ja mehujäästä. Virvoitusjuomista veropohjaan kuuluvat maitoa lukuun ottamatta laajasti kaikilla sellaisenaan nautittavat alkoholittomat juomat, kuten limonadit, kivennäisvedet, erilaiset mehut, kasvis- ja hedelmäjuomat sekä mehujen valmistamiseen käytettävät tiivisteet. Virvoitusjuomavero on porrastettu kahteen verotasoon kulutuksen ohjaamiseksi terveyden kannalta vähäsokerisiin tuotteisiin. Suomessa toteutuukin jo näin WHO:n äskettäin suositus verottaa sokeripitoisia juomia lihavuuden ja diabeteksen yleistymisen hillitsemiseksi.

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen esitys, jossa ehdotetaan makeisten ja jäätelön valmisteverosta luopumista veroon liittyvien neutraalisuusongelmien vuoksi. Lisäksi ehdotetaan virvoitusjuomaveron veropohjan muuttamista siten, että maustamattomat maitoa korvaavat kasvipohjaiset juomat sekä jääpalat rajattaisiin veron ulkopuolelle. Muutoksella yhdenmukaistettaisiin maidon ja sitä korvaavien kasvipohjaisten juomien verokohtelu.

Sokerin verottamista valtion verotulojen kartuttamiseksi ja terveellisen ravitsemuksen edistämiseksi selvitettiin valtiovarainministeriön vuonna 2012 asettamassa sokeriverotyöryhmässä. Sokeriverotyöryhmä oli laajapohjainen, työhön osallistuivat valtiovarainministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Tulli. Työryhmä totesi yksimielisessä loppuraportissaan vuonna 2013 (VM:n julkaisuja 3/2013), että makeisten ja jäätelön valmisteveron korvaaminen terveysperusteisella sokeriverolla olisi terveysvaikutusten kannalta samoin kuin EU-oikeuden ja veron hallinnoitavuuden kannalta erittäin haasteellista. Vaikka sokerin yhteys lihavuuteen, kroonisiin sairauksiin ja hammasterveyteen on tuotu esiin tutkimuksissa, sokeriverotyöryhmä korosti, ettei terveysongelmia voida ratkaista pelkästään sokeria verottamalla.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 554/2016 vp

Verojärjestelmän tulisi yleisesti ottaen olla selkeä, yksinkertainen, neutraali ja hallinnollisesti tehokas. Hyvän veron tulisi toteuttaa mahdollisimman tehokkaasti sille asetetut tavoitteet. Jos kyse on ohjauksen välineenä käytettävästä verosta, tulee arvioida ohjausvaikutuksen tehokkuutta eli sitä, miten hyvin vero täyttää sille asetetut tavoitteet. Jos verolla tavoitellaan pääasiallisesti terveyden edistämistä, tulisi voida osoittaa, että tavoite saavutetaan veron avulla. Kuten sokeriverotyöryhmä totesi, ruokavalion terveellisyyteen vaikuttavat sokerin lisäksi kuitenkin myös muun muassa elintarvikkeiden sisältämä tyydyttynyt rasva ja suola. On epävarmaa, olisiko yksinomaan sokerin verottaminen mahdollista, jos veron tavoitteena on edistää terveyttä. Pelkäämään sokeriin kohdistuva vero saattaisi myös johtaa siihen, että sokerin vähentyntä käyttöä korvataan muilla epäterveellisillä pidetyillä tuotteilla, kuten suolaisilla naposteltavilla ja vähän sokeria sisältävillä rasvaisilla leipomotuotteilla tai että tuotteiden valmistuksessa sokeri korvattaisiin esimerkiksi rasvalla. Sokeri ei ole myöskään pelkäämään makeuden tuoja vaan merkittävä osa tuotteen rakennetta. On epäselvää, miten rakenne korvattaisiin.

Sen lisäksi, että sokeriveron terveyttä edistävät vaikutukset ovat epävarmoja, sokeriveroon liittyy monia EU-oikeudellisia ongelmia. Valtiontukisyyistä sokeriveron veropohjaan tulisi lähtökohtaisesti kuulua kaikki sokeria sisältävät elintarvikkeet ja veropohjasta tehtävien poikkeuksien myöntäminen esimerkiksi maidolle ja hedelmille olisi kyettävä kestävästi perustelevaan. Veron perusteena tulisi olla tuotteen kokonaissokeripitoisuus, jonka ilmoittaminen pakatuissa elintarvikkeissa tulee pakolliseksi vuonna 2017 osana ravintoarvotietojen ilmoittamista. Ravintoarvotietojen perusteella tai analyysimenetelmin elintarvikkeista ei kuitenkaan voida erottaa lisättyä ja luontaista sokeria, joten vero ei voisi perustua vain lisätyn sokerin määrään. Sokeripitoisuuden ilmoittamisvelvoitteen ulkopuolelle jää lisäksi merkittävä joukko erilaisia elintarvikkeita, kuten pakkaamattomat konditoriatuotteet, hedelmät ja vihannekset, joiden verotuksen toteuttaminen tasapuolisesti olisi vaikeaa ja hallinnollisesti erittäin työlästä.

Verolainsäädäntöä valmisteltaessa on otettava huomioon monia sellaisia tekijöitä, jotka voivat olla ristiriidassa ravitsemuksellisen tavoitteen kanssa. Näitä ovat muun muassa veron vaikutukset elinkeinoelämään, työllisyyteen, kansalaisten asemaan sekä verosta aiheutuva hallinnollinen rasite. Sokeriveron aiheuttama hallinnollinen taakka olisi huomattavasti suurempi kuin nykyisen makeisveron. Vero kohdistuisi pääosin sokeria sisältäviä tuotteita valmistavaan kotimaiseen elintarviketeollisuuteen ja maahantuontiin. Hallinnollinen taakka olisi erityisen merkittävä pienille ja keskisuurille yrityksille.

Sokeriverotyöryhmä selvitti perusteellisesti sokeriveron käyttöönottoon liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Käyttöönoton haasteet ovat pysyneet muuttumattomina. Sokeriverotyöryhmän loppuraporttia on kuitenkin tietyin osin tarpeen päivittää. Valtiovarainministeriö on tähän liittyen selvittämässä muiden EU-jäsenmaiden tämänhetkistä tilannetta sekä EU-tuomioistuimen asiaan liittyvää viimeaikaista ratkaisukäytäntöä. Myös mahdollisuuksia muihin terveysterveystieteisiin veroihin seurataan valtiovarainministeriössä.

Helsinki 21.11.2016

Valtiovarainministeri Petteri Orpo